פורים קטן

א. דער סיום פון שו"ע אורח חיים איז מיט די הלכות און דינים פון פורים (הלכות מגילה), און אין דעם לעצטן סימן[1] רעדט זיך וועגן די דינים פון י"ד וט"ו אדר ראשון.

דער טעם אויף דעם בפשטות איז, ווייל לויט סדר השנה — ווי אין טור ושו"ע או"ח זיינען אויסגעשטעלט די הלכות פון זמני ומועדי השנה, זיי הויבן זיך אן מיט ר"ח, און דערנאך ניסן (הלכות פסח) כו' — קומען די דינים פון פורים לבסוף[2];

און דאס וואס די דינים פון י"ד וט"ו אדר ראשון קומען בסיום (הל' מגילה) — נאך די הלכות פורים, אע"פ אז אין דער שנה מעוברת גופא זיינען זיי קדום בזמן צו די הלכות פורים שבאדר שני, איז עס דערפאר ווייל די דינים זיינען ניט נוגע בכל שנה נאר בלויז אין א שנה מעוברת, דערפאר האבן די דינים פון פורים קדימה.

ועוד י"ל, אז די פרטי דינים פון י"ד וט"ו אדר ראשון „ודין תענית והספד בהן"[3] זיינען א מסובב פון די מצות ודינים שבפורים: ד.ה. אז די דינים וחיובים פון י"ד וט"ו אדר ראשון — „אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ואסורים בהספד ותענית"[4] — זיינען ניט פאר־בונדן מיט ענינם המיוחד פון די ימי החודש מצד עצמם, נאר בלויז אלס תוצאה פון די ימי הפורים (וקיום מצות פורים[5]) שבאדר שני,

און דערפאר קומען זיי נאך די הלכות ודינים פון י"ד וט"ו אדר (סתם), ווייל די דינים שבסימן זה קומען אלס תוצאה ומסובב[6] פון די ימי הפורים העיקרים[7],

---

1) סי' תרצ"ז.

2) ראה הקדמת הטור לאו"ח „החלק השלישי".

3) הלשון בהכותרת לסי' תרצ"ז.

4) לי' המחבר שם.

5) וכדמודגש בטור שמביא הפי' (גם דאביו הרא"ש — מגילה פ"א ס"ז — במשנה) בדברי הגמ' שם (ו, ב) דמה ששרץ (י"ד אדר ואד"ש) בהספד ותענית „היינו דוקא כשקראו המגילה ובו ביום נראה להם לעבר השנה, אבל אם לא קראו המגילה מותרין בהספד ותענית" — ראה ב"י וב"ח שם.

6) להעיר מלשון הרמב"ם הל' מגילה פ"ב הי"ג „ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני". ואולי י"ל כי לדעת הרמב"ם איסור הספד ותענית בי"ד אדר א' אינו תוצאה מפורים (י"ד וט"ו אדר ב') וממצות היום (ראה המשך ההלכה: אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני כו' מותרים בהספד כו') כ"א חיוב שווה, חיוב עצמי מצד היום דאד"ר". וכפשטות לשון הגמרא (מגילה שם) „אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני אלא כו' לענין הספד ותענית זה וזה שוין"**, משא"כ לפי הטושו"ע צ"ל הכוונה, דשווין בהדין בפועל — ולא בסיבתו וטעמו. וראה צפע"נ לרמב"ם שם.

7) וזה גופא הטעם שס"ל להטור שאינם אסורים בהספד ותענית. ובשו"ע המחבר אף שבתחילה הביא הדי"ה דאסורים בהספד ותענית (ראה יד מלאכי כללי השו"ע אות יז) — הרי (נוסף לזה שאויל בסדר דהטור —) גם האיסור בכל שנה מעוברת י"ל שהוא תוצאה מימי הפורים העיקריים.

---

*) כ"ה הגירסא הנפוצה. ובכת"י התימנים „באדר השני" — ראה רמב"ם הוצאת פרענקל (ומה שמביא מדפוס שאל').

**) אף שלא כתב החיוב להרבות באדר א' במשתה ושמחה — ראה תוד"ה ור"א מגילה שם. ר"ן מגילה שם. ועוד.

***) ראה ב"י בסוף הסימן „משום דיומי נס והצלה הם".

וועלכע זיינען חל בשנה זו (המעוברת) באדר שני.

אבער — אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק, ובמכש"כ פון עניני העולם, וואס יעדע זאך אין וועלט איז בהשגחה פרטית ובכוונה מדוייקת. איז מובן, אז דאס וואס די דינים פון פורים שטייען בסיום ההלכות פון חלק אורח חיים, ובהן עצמן איז דער סיום מיט די הלכות פון פורים קטן[9] — י"ד וט"ו אדר ראשון, איז עס ניט בלויז דערפאר וואס אזוי קומט עס אויס לויטן סדר הזמנים פון די הלכות, מן המוקדם אל המאוחר בזמן (או — באדר עצמו — מצד תדיר כו') ובדרך ממילא קומען זיי בסוף פון חלק או"ח — נאר ווייל אין דעם איז (אויך) דא א דיוק וכוונה מיוחדת:

אין דעם וואס די דינים הנ"ל זיינען דער סיום וחותם פון חאו"ח דריקט זיך אויס אן ענין אינעם סדר פון „אורח חיים" של האדם, היות ס'איז דא דער כלל אז „הכל הולך אחר החתום"[10].

ב. לכאורה קען מען דאס מבאר זיין מיט הסברת התוכן פון די לעצטע ווער־טער מיט וועלכע דער רמ"א איז מסיים דעם חאו"ח: „י"א שחייב להרבות במש־תה ושמחה ביו"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וטוב[10] לב משתה תמיד".

שטייט אין ספרים[11], אז די „חתימה" פון רמ"א איז „מעין הפתיחה" פון אורח חיים: דער רמ"א הויבט אן מיט „שויתי ה' לנגדי תמיד"[12], און דער סיום וחותם איז — „וטוב לב משתה תמיד", וואס די צוויי מאל „תמיד" זיינען כנגד די „שני תמידים כסדרן"[13] — „שנים ליום תמיד"[14].

איינער פון די ביאורים בזה:

דער חלק או"ח באשטייט פון די מצות ודינים וואס דער אדם דארף מקיים זיין טאג טעגליך ובמשך כל היום — מעת קומו משינתו בבוקר עד זמן שכיבתו בלילה — און פון די דינים ומצות במשך ימי השנה כולה, על סדר השנה.

די דאזיקע מצות ודינים זיינען בכלל פארבונדן מיט זמנים מסויימים במשך היום והלילה, אדער (במשך השנה) — וואס מ'איז מחוייב צו מקיים זיין אין א זמן מסוים בשנה — און זיינען ניט שייך צו אן אנדער זמן במשך השנה.

אבער די התחלה פון „אורח חיים" (י"ל — אויך — של האדם) וסיומו

---

8) השם „פורים (ושושן פורים) קטן" מצאתי (לע"ע) מתחיל ממהרי"ל הלכות פורים. ובדרכי משה בסוף הס' (סק"ג). וכן הובא בסידור אדה"ז לפני למנצח יענך. ובדרכי משה שם סק"ב „פורים ראשון".

9) ברכות יב, א.

10) ל' הכתוב — משלי טו, טו.

11) ברכ"י כאן בסופו. הובא בשערי תשובה לשו"ע. וראה גם נמוקי או"ח כאן.

12) ל' הכתוב — תהלים טז, ח.

13) ל' הברכ"י (ושערי תשובה) שם. וראה נמוקי או"ח שם.

14) פרשתנו כט, לח. והרי בשנה זו (תשמ"ו) פורים קטן מתברך מפרשת תצוה (כברוב הפעמים), ובפרט שהוא בתחילת השבוע — ביום א'. וראה סידור אדה"ז שם, דגם ערב פורים קטן אין אומרים תחנון ונפילת אפים, וכשחל ערב פורים קטן בשבת (כבשנה זו) א"א צדקתך. ולהעיר מכלבו הל' פורים בסופו דגם לפניהם ולאחריהם דשני הימים באדר ראשון אסורין בהספד ותענית (ובמאירי מגילה שם מספקא לי' בזה). אבל מסקנת כל הפוסקים דאינו אסור — ראה כף החיים כאן אות ז.

זיינען די שני תמידים•[14], וואס זייער חיוב איז שטענדיק, בכל זמן דימי חייו של האדם — במשך כל השנה כולה ובמשך כל היום כולו מדי יום ביומו.

און דערפאר זיינען זיי אויסגע־שטעלט באופן, אז איין „תמיד" קומט אלס ראש והתחלה פון „אורח חיים" און דער צווייטער „תמיד" אלס סיומו וחותמו:

די התחלה פון שו״ע „שויתי ה׳ לנגדי תמיד" איז די נקודה פון יראת ה׳, ווי דער רמ״א איז מאריך ומפרט[15] (דארטן): „כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב״ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כו׳ מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד הש״י ובושתו ממנו תמיד"; און דער סיום „וטוב לב משתה תמיד" איז דער ענין השמחה.

און די צוויי ענינים דארפן זיין ביים אדם אין אן אופן פון „תמיד", בכל זמן — אין יעדער עבודה[16] וואס א איד טוט דארף זיך בא אים דערהערן דער ענין פון יראה והכנעה, און אויך דער ענין השמחה בעבודת ה׳, „עבדו[17] את ה׳ ביראה, עבדו את ה׳ בשמחה"[18].

ג. ועפ״ז יש לבאר וואס דער סיום פון אורח חיים איז מיט הלכות (מגילה) פורים:

ס׳איז ידוע, אז פאר יעדן סוג אדער קו מיוחד אין עבודת ה׳, איז פארן א יום (זמן) קבוע בשנה וועלכע איז במיוחד מסוגל ומתאים פאר דעם אופן העבודה[19], וואס פון דעם זמן נעמט מען דעם כח בענין זה והשפעה אויף עבודה זו במשך כל השנה כולה.

ועד״ז בנוגע דעם קו השמחה: די נתינת כח אויף „וטוב לב משתה תמיד", אויף דער שמחה בעבודת ה׳ במשך כל השנה כולה, נעמט זיך פון ימי הפורים, ווייל פורים איז דער זמן ווען מ׳איז מרבה ב(סעודה ו)שמחה במדה הכי גדולה, מער ווי אין אלע ימים טובים וחגי השנה, ווי אפגע׳פסק׳נט אין טור[20] און שו״ע[21] „מצוה להרבות בסעודת פורים", און[22] „חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו׳".

— און ס׳איז ניט קיין סתירה להמבואר בכ״מ אז חג הסוכות, זמן שמחתנו, איז[23] דער מקור אויף שמחה על כל השנה כולה

[וכידוע[24] אז די ענינים כלליים

•14) שבאים בתחילת היום — תמיד של שחר, ובסיומו — תמיד של בין הערבים, שעליו השלם כל הקרבנות.

15) הובא בשו״ע אדה״ז שם בב׳ המהדורות.

16) ובזה שונה ה„תמידים" דב׳ ענינים אלו — יראה ושמחה — משש המצות ש„חיובן תמידי" (אגרת המחבר ספר החינוך בסופה — נדפסה בתחילת ס׳ החינוך). ולהעיר שבטושו״ע אין הלכות מיוחדות לשש מצות אלו.

17) תהלים ב, יא. שם ק, ב.

18) ראה במג״א (סק״ב) על דברי הרמ״א וטוב לב משתה תמיד: בשמחות מצות (וראה יד אפרים שם — נעתק לקמן הערה 65). והיינו שמפרש, דטוב לב משתה תמיד צ״ל „בשמחות מצות".

19) וכמו בענינים הכלליים: מצות זכירת יצי״מ שבכל יום, שזמנו בשנה הוא בחג הפסח זמן חירותנו: נותן התורה ל׳ הווה שנותן לנו בכל יום (לקו״ת נצבים מו, ב. סוכות פא, ג. וראה ברכות כב, א. סג, ב) שזמנו בשנה הוא בחגה״ש זמן מתן תורתנו. וכו׳. וראה ד״ה ועשית חג שבועות תש״ה ס״ה.

20) סי׳ תרצה.

21) רמ״א שם.

22) שו״ע שם (ממגילה ז, ב). וכ״ה בטור שם.

23) ראה בארוכה דרושי חגה״ס בלקו״ת וכו׳.

24) ראה מאמרי אדה״ז תקס״ו ע׳ שעט. אוה״ת ברכה ע׳ א׳תתסו. סה״מ תרנ״ד ע׳ לו. סה״מ תש״ב ע׳ 49. וראה לקו״ת ראה לב, א (רד״ה אני לדודי).

בעבודת ה' נעמט מען דעם כח אויף זיי פון דעם חודש הכללי, חודש תשרי: ר"ה, דער זמן פון „תמליכוני עליכם"[25], איז דער מקור פון וועלכן מ'שעפט יראת שמים אויפן גאַנצן יאָר: יו"כ — אויפן ענין התשובה: און פון סוכות שמיני עצרת ושמח"ת — זמן שמחתנו — נעמט מען דעם כח אַז אַלע זאַכן פון תומ"צ במשך השנה זאָל מען טאָן מיט שמחה],

וכמרומז אין רמב"ם[26], אַז דער ענין פון שמחה של מצוה („השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה כו' עבודה גדולה היא כו'") קומט אַלס המשך פון דער „שמחה יתירה"[27] וואָס איז געווען במקדש בחג הסוכות —

וי"ל — ווייל דאָס איז דוקא בזמן שבית המקדש הי' קיים, וועו אַלע ענינים זיינען געווען כתיקונם ובשלימותם, דערפאַר האָט מען דעמאָלט געקענט מקבל זיין חיות אין עבודת ה' במשך כל השנה כולה פון די יו"ט שבחודש תשרי (און דאָס איז געווען מספיק): ועד"ז האָט מען דעם ענין השמחה בעבודת ה' געמומען פון דער „שמחה יתירה" שהי' במקדש בחג הסוכות:

משא"כ בזמן הגלות, אין דער צייט פון העלם והסתר, איז די השפעת השמחה פון חג הסוכות ניט מספיק צו פועל זיין אין דער עבודה פון אַ גאַנץ יאָר[28]. ווייל די ענינים ווי זיי שטייען אין חודש תשרי, זיינען זיי עד"מ ווי דער חיות פון די אַלע אברים געפינט זיך נאָך אין ראש, וואָס דאַרטן איז דער חיות העכער פון צו אַנטאָן זיך און מחי' זיין די אברים שבגוף — ועד"ז אין נמשל, אַז אין תשרי שטייען די ענינים עבודת ה' אין אַ פיל העכערער[29] דרגא פון צו האָבן אַ שייכות צו די עבודות פרטיות ווי זיי שטייען בגילוי אין עבודת האדם במשך השנה כולה[30].

מוז דעריבער זיין אַ „נעענטערער" נתינת כח[31] והשפעה פון אַ יום ודרגא, וועלכע איז ניט אין דעם חודש הכללי, וועלכער איז משפיע אין די ימי השנה.

ובענינו — דער „טוב לב משתה תמיד", די שמחה תמידית במשך ימי השנה, נעמט מען פון (י"ל גם דחג הסוכות, באמצעות) דער שמחה שבימי הפורים, וואָס זיי זיינען פון די ימי השנה און וואָס זיינען געווארן ימי שמחה אין (און מצד) גלות: און נאָכמער — טעג וועלכע זיינען מותר בעשיית מלאכה (ווי די אַנדערע סתם־טעג פון יאָר)[32] — און דערפאַר קענען זיי פועל זיין די שמחה תמידית אין יעדן מצב וואָס אַ איד גע־פינט זיך, אויך אין אַ וואַכעדיקן (גלות־דיקן) מעמד ומצב.

[ועפ"ז יובן דער חילוק בזה צווישן ספר הרמב"ם און שו"ע:

---

25) ר"ה טז, א. לד, ב.

26) בסוף הל' לולב.

27) שם הי"ב ואילך.

28) ובפרט שבזמן הגלות אין ה„שמחה יתירה" כמו שהיתה במקדש.

29) ראה מקומות שבהערה 24 „שהם שרשים ומקורים".

30) משא"כ בזמן הבית שגם דרגת העבודה במשך השנה היתה באופן נעלה יותר, ובמילא — קרובה יותר לדרגת העבודה דחודש תשרי.

31) ולאידך צ"ל גם שמחה גדולה יותר — שמחה בל"ג דפורים, ואינה מספיקה השמחה דזמן שמחתנו שהיא בהגבלה — ראה סידור סוף ש' הפורים (רפג, ד). וראה תו"א מג"א צט, ג ואילך. לקו"ת נצבים מח, א. ועוד.

32) שו"ע או"ח ר"ס תרצו. אלא ש„האידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות והעושה כו'" (שו"ע ורמ"א שם). וראה בארוכה תו"א שם צט, ד ואילך. ועוד.

דער רמב"ם בחיבורו רעדט וועגן די ענינים ווי זיי זיינען (אויך) כתיקונם ובשלימותם, כולל זמן הבית[33], וואס בזמן הבית איז די נתינת כח אויף שמחה של מצוה פון דער „שמחה יתירה" שבחג הסוכות שבמקדש:

משא"כ דער ספר השו"ע רעדט נאר וועגן דינים הנוהגים בזמן הזה, און בזמן הזה נעמט מען דעם עיקר נתינת כח אויף ענין השמחה פון די ימי הפורים — און דערפאר קומט דער ענין פון „טוב לב משתה תמיד" אלס המשך (וחותם) פון הלכות (מגילה) פורים].

ד. דאס איז אבער ניט קיין ביאור מספיק — ווייל דערמיט איז מבואר בלויז די שייכות פון סיום השו"ע צו פורים בכלל; עס בלייבט אבער ניט קלאר דער טעם וואס דער סיום השו"ע איז מיט די הלכות פון פורים קטן, ווארום ווייאלד אלע ענינים אין תורה זיינען בדיוק, כנ"ל, דארף מען זאגן, אז דער סיום פון „אורח חיים" האט א שייכות מיוחדת צו (דעם תוכן הענין פון) פורים קטן.

לכאורה יש לומר, אז דער ביאור הנ"ל (סעיף ג) גופא גיט אויך אן ארט צו מדגיש זיין די שייכות הסיום צו פורים קטן נאכמער ווי צו פורים בכלל — ווארום אע"פ אז פורים איז מותר בעשיית מלאכה איז ער אבער א טאג וואס איז אויסגעטיילט בריבוי מצות (קריאת מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים) ובתפלה וכו', וועלכע נעמען צו א ריבוי פון דעם טאג[34], משא"כ פורים קטן וואס איז ניט פארבונדן מיט מצות מיוחדות, האט ער דעריבער נאך א נעענטערע שייכות מיט די כל ימי השנה, ובמילא אויך מער השפעת השמחה אויף זיי — „משתה תמיד".

מען קען אבער אזוי ניט זאגן, ווייל: א) הא ניחא לויט די דיעות וואס האלטן אז „חייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון": אבער דער רמ"א איז דאך ממשיך „ואין נוהגין כן", נאר בלויז „ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים"[35] — איז ווי אזוי זאל דער טאג אויפטאן דעם „משתה תמיד" בכל השנה בעת אין אים אליין איז ניטא קיין חיוב שמחה?

ב) ועיקר: ווי קען מען זאגן אז די נתינת כח אויף משתה תמיד (שמחה תמידית) בכל שנה ושנה איז פון פורים קטן, וועלכער איז דא בלויז בשנה מעוברת?

ה. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין סיום דברי הרמ"א „וטוב לב משתה תמיד", וואס ווי געבראכט פריער פון ספרים איז דאס מרמז אויפן ענין השמחה בעבודת ה', דלכאורה: פאר־וואס זיינען די שני תמידים אויסגע־שטעלט באופן כזה, אז „שויתי ה' לנגדי תמיד" קומט בהתחלת השו"ע און „וטוב לב משתה תמיד" — לאחרי כל „אורח חיים" בסופו ממש? — „שויתי ה' לנגדי תמיד" איז א יסוד ועיקר אין עבודת ה' און דערפאר איז ער דער ראש והתחלה צום גאנצן „אורח חיים", דארף דאך מעין זה זיין בנוגע לענין „וטוב לב

---

33) כפשוטו שהרמב"ם כולל בחיבורו כל הדינים שבזמן הבית ושלעת"ל.

34) וגם אין עושין בו מלאכה (כנ"ל בהערה 32) — וראה לקמן בסנים סעיף ז קרוב לסופו שמנהג המובא בשו"ע הוא עתה כדין, משא"כ בפורים קטן — ראה ב"י (בשם סמ"ק) או"ח סו"ס תרצז. דרכי משה שם. עט"ז לשו"ע שם. אלי' רבה וזוטא. ועוד.

35) אבל ראה לקמן ס"ז מהט"ז.

משתה תמיד", ווייל אויך שמחה איז אַן ענין יסודי אין עבודת ה' — אַנהויבנ־דיק פון תפלת (כולל — ברכות) השחר[36]?

ויש לומר הביאור בזה:

מיט די צוויי „תמידים" — בהתחלת אור"ח וסיומו — מיינט דער רמ"א די צוויי תנועות ניט ווי זיי קומען אַלס א טייל פון עבודת ה' (— קיום השו"ע), נאָר ווי זיי קומען אַלס א) הקדמה — לפני התחלת קיום השו"ע, און אַלס ב) סיום — לאחרי גמר קיום השו"ע:

איידער א איד הויבט אַן עבודתו בקיום התומ"צ פאַדערט זיך פריער דער „שויתי ה' לנגדי תמיד" — קבלת מלכותו ית', ובלשון חז"ל[37]: „יקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל[38] עליו עול מצות".

אט די קבלה (פון עול מלכותו ית') שטייט (עכ"פ — דאָרף שטיין) בגלוי איידער עס הויבט זיך אַן די עבודה בפועל פון קיום התומ"צ (נאָך דעם ווי ער איז שוין אַריינגעטאָן אין קיום התומ"צ, איז ניט נרגש בגלוי די תנועה פון קבלת עול מלכות, נאָר דער קבלת עול מצות, דאָס וואָס ער נעמט אַן אויף זיך צו אויספאָלגן בפועל די גזירות וציווי המלך).

און דערנאָך, ביים סיום וגמר (ולאח־רי) העבודה, איז דאָ דער ענין פון „וטוב לב משתה תמיד": נאָכדעם ווי ער האָט מסיים געווען עבודתו, קומט דער ענין ה(שכר פון דער עבודה, וואָס דאָס איז[39] די) שמחה וואָס א איד האָט דערפון וואָס ער האָט דורכגעפירט עבודתו און איז דורכדעם געווארן באַהאַפטן מיטן אויבערשטן (מצוה מלשון צוותא וחיבור[40]).

און די שמחה קען מען האָבן בגלוי ערשט לאחרי גמר העבודה:

בשעת ער טוט די עבודה, איז אע"פ אַז דאָס דאַרף זיין מתוך שמחה, עבדו את ה' בשמחה, וויבאַלד אַבער ער איז דאָן אינמיטן זיין פאַרנומענקייט אין עבודת ה', קען ער ניט זיין כולו דורכ־גענומען פון דער שמחה במילואה, היות אַז בו בזמן הערשט ביי אים דער געפיל פון קבלת עול, יראת ה', וואָס פאַדערט זיך ווען מען דינט דעם אויבערשטן; דוקא לאחרי גמר העבודה קומט ביי אים אַרויס די שמחה אין אַן אופן גלוי און נעמט אים דורך בכל תוקפה.

[וע"ד ווי דאָס איז אין חודש תשרי, דער חודש הכללי: בר"ה וכו' איז ימים נוראים, עבודה פון „וגילו ברעדה"[41], דאָס הייסט, אע"פ אַז דעמאָלט איז דאָ דער ענין הגילה והשמחה (ואדרבה, א שמחה גדולה[42] ביותר דערפון וואָס ער איז ממליך דעם אויבערשטן אַלס מלך), איז עס אַבער מלובש אין דער יראה, „וגילו ברעדה": דער גילוי השמחה איז בסיום המועדים, בחג הסוכות זמן

---

36) דלא יעמוד להתפלל אלא כר' מתוך שמחה (של מצוה) — ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סצ"ג ס"ב־ג. — „וכן לדבר הלכה" (שבת ל, ב. וש"נ).

37) משנה ברכות רפ"ב. וראה מכילתא יתרו כ, ג. ועוד.

38) כ"ה במשנה שבגמ' (בבלי). ובמשנה שבמשניות (וירוש'): יקבל.

39) ע"ד המבואר בתניא פי"ד (כ, ר"א) בענין אהבה בתענוגים.

40) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ועוד.

41) תהלים ב, יא. וראה לקו"ת נצבים מז, א ואילך. ועוד.

42) ראה סה"מ תש"ג ע' 6 בסופו.

שמחתנו, ובעיקר בסיומו ממש — בשמחת תורה.

ועד״ז בענייננו: דער גילוי השמחה קומט לאחרי גמר העבודה, אין דעם סיום ממש פון „אורח חיים״].

ו. און דאָס איז דער חילוק ווי דער ענין השמחה רעדט זיך אין רמב״ם און ווי ער רעדט זיך אין רמ״א:

דער רמב״ם בסוף הל׳ לולב רעדט ווען שמחה של מצוה, „השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה״, און די שמחה נעמט מען פון דער „שמחה יתירה״ וואָס איז געווען בחג הסוכות, וואָס איז א טייל פון דער מצות שמחה של המועדות (ווי דער רמב״ם זאָגט דאָרטן)[43].

אין שו״ע אָבער רעדט זיך ווען „טוב לב משתה תמיד״, די שמחה בפ״ע — מצד דעם וואָס מ׳איז א איד און (שטענדיק) באַהעפט מיטן אויבערשטן — וועלכע קומט ארויס בגילוי בגמר העבודה כנ״ל — און די שמחה דריקט זיך אויס אין דעם תוכן פון פורים קטן בפרט:

ימי שמחה פון כל השנה כולה האָבן מצות הלכות ומנהגים פאַרבונדן מיט דעם טאָג, אזוי, אז דער הרגש השמחה ווערט (אויך) באַווירקט פון די אַנדערע ענינים והרגשים וועלכע קומען לידי ביטוי בעבודת ה׳ (עשיית מצוה, קיום מנהג וכיו״ב). אפילו די שמחה פון פורים, וואָס דאַרף זיין „עד דלא ידע״, איז דאָס אָבער[44] ניט א זאַך וואָס נעמט ארום דעם גאַנצן טאָג[45]: עס זיינען דאָ נאָך מצות היום (און וועלכע פאַר־לאַנגען „ידע״ דוקא), כנ״ל (קריאת המגילה, משלוח מנות ומתנות לאב־יונים כו׳), ואדרבה „נוהגין לעשות סעודת פורים (ערשט) לאחרי מנחה״[46].

משא״כ פורים קטן האָט ניט קיין מצות מיוחדות ביום זה — די זאַך מיט וועלכער דער טאָג ווערט אויסגעטיילט פון אַנדערע טעג, איז מיט דער שמחה שבו.

קומט אויס, אַז אין דער שמחה פון פורים קטן איז ניט „אריינגעמישט״ קיין אַנדערע ענינים פאַרבונדן מיט עבודת ה׳ — ס׳איז א שמחה בטוהרה.

ז. עפ״ז יש לבאר דעם סיום לשון הרמ״א „וטוב לב משתה תמיד״, וב־הקדים: אויפן סיום לשון הרמ״א „מ״מ ירבה קצת בסעודה כו׳״ שטעלט זיך דער ט״ז און ברענגט: בהג״ה תשב״ץ סי׳ קעח כ׳ דיש להרבות ורבינו יחיאל מפרי״ש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם כמשמעות לשון המשנה אין בין אדר כו׳, ושפיר מסיים רמ״א כאן וטוב לב משתה תמיד.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק אַז דער ט״ז לערנט אַז מיט דעם וואָס דער רמ״א איז

---

43) וראה בארוכה לקו״ש חי״ז ע׳ 270 ואילך. וש״נ.

44) ולהעיר מדרכי משה סו״ס תרצו בנוגע לפורים שמסיים „ולהיות גילה ברעדה״.

45) במ״א נתבאר (לקו״ש ח״ג ע׳ 916. ח״ז ע׳ 20 ואילך. חט״ז ע׳ 369 ואילך) דכיון דסמיך „ימי״ ל„משתה ושמחה״ ענין המשתה י״ל שהוא חיוב הנמשך על כל רגע של „ימי״, אלא שבכל רגע מקיים זה ע״י שקיים (או שיקיים) לבסומי בסעודת פורים — ע״ד ברכות התורה, הנהנין ועוד. אבל כמובן, העש״ר (דהמשתה כו׳) בפועל אאפ״ל במשך כל היום, ואדרבה — מוכרח שתהי׳ לאחרי קיום שאר מצות היום (הדורשות מצב של „ידע״), כנ״ל בפנים.

46) רמ״א שם סי׳ תרצה.

מסיים „וטוב לב משתה תמיד" מיינט ער[47] צו באווארענען און אנדייטן אז סו"ס איז ניט געגוג דער „ירבה קצת בסעודה" (וואס ער זאגט פריער), נאר[48] מען דארף מרבה זיין בסעודה ושמחה מעין ווי אין אדר שני („אין בין אדר כו").

וצריך ביאור: פארוואס זאגט עס ניט דער רמ"א בפירוש אז מ'זאל מרבה זיין בשמחה[49] און ער איז דאס מרמז מיטן לשון „וטוב לב משתה תמיד"?

ויש לומר — אז דאס איז ע"ד ווי די חילוקים וואס מען געפינט אין דרגות חיוב השמחה בכלל: דער חיוב שמחה במועדים — א חיוב מן התורה, „ושמחת בחגך"[50]; די שמחה וואס איז פארבונדן מיט ניסוך המים בחג הסוכות, וואס ניסוך המים „הוא הלכה למשה מסיני . . שאינו מפורש בהדיא בתושב"כ רק דרבנן סמכוה אקראי"[51] — וואס דאס איז די שמחת בית השואבה[52]; און ס'איז דא די שמחה וואס איז פארבונדן מיט הקפות בשמע"צ ושמח"ת וואס איז ניט קיין חיוב מד"ס נאר בלויז א מנהג[53].

זעט מען בפועל, אז די שמחה פון שמחת בית השואבה איז א שמחה גדולה יותר — „שמחה יתירה" — לגבי שמחת יו"ט בכלל, און די שמחה פון הקפות איז (כמנהג ישראל) נאך גרעסער[54] [און אין שמחת ביה"ש זיינען פארא"ן חילוקים צוויישן אידן אין אופן השמחה — „לא היו עושין אותה . . אלא גדולי . . ואנשי מעשה", משא"כ „כל העם . . באין לראות ולשמוע"[55]: אבער אין דער שמחה פון הקפות זיינען אלע אידן זיך משתתף[56]].

איז מבואר בזה[57], אז היא הנותנת — וואס טיפער (און גרעסער) די שמחה אלץ ווייניקער דער תוקף החיוב, די שמחה קומט פון דעם אידן עצמו. וע"ד די מעלה פון דברי סופרים אויף דברי תורה (כמרז"ל[58] „ערבים עלי ד"ס", „חביבים עלי[*58] ד"ס") — אין דעם וואס

---

47) וראה שערי תשובה סקי"ב. וצ"ע בדבריו.

48) ובאלי' רבה חוסא כי לענין משתה ושמחה בט"ו אדר ראשון „ואפשר שנכלל במה שסיים (הרמ"א) וטוב לב משתה תמיד".

49) ובלבוש כאן: ומצוה להרבות בהם משתה ושמחה קצת משום דיומי' נס ניגהו.

50) ראה טז, יד. רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ז.

51) לקו"ת סוכות עם, ד (וש"נ). ובסידור ש' חגה"ס (רסח, א) „ואינו מן התורה".

52) אלא שהרמב"ם אינו מזכיר בהל' לולב שם דה„שמחה יתירה" שייכת לניסוך המים ושנקראת „שמחת בית השואבה", וכידועה השקו"ט בזה (וראה לקו"ש חי"ז ע' 267 ואילך. ושי"נ). ואכ"מ.

53) ראה לקו"ת שם פ, סע"ג. סידור שם רסט, ב.

54) וראה סידור אדה"ז לפני סדר הקפות: ולהקיף . . בשמחה גדולה ולרקד בפניהם ולרנן ולסבב עמהם בשמחה רבה.

55) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

56) ראה לקו"ש חי"ד ע' 166 ואילך.

57) ראה בסגנון תורת החסידות — לקו"ת וסידור (שבהערה 51) שם ואילך.

58) ע"ז לה, א ובפרש"י שם. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. ושי"נ. שהש"ר עה"פ כי טובים דודיך מיין (א, ב (ב)).

ובתו"א (נב, ד) ד"ה להבין כו' כי טובים „עלי דוקא" (שם נג, סע"א).

*58) כ"ה הגירסא במס' ע"ז כתי (נ. י. תשי"ז). וכן הובא בתו"ח שמות (פד, ב).

— בירושלמי ושהש"ר שבהערה הקודמת „חביבים (ד"ס) יותר מד"ת" — בלי תיבת „עלי" (וכן ליתא בירושלמי סנהדרין פי"א ה"ד. ע"ז פ"ב ה"ז). אבל להעיר שבדפוס ירושלמי עם פי' יפה מראה, וכן בירושלמי שבע"י (ברכות שם) — „חביבין לישראל"י. ולהעיר שברי"ח ע"ז שם מביא סוגיית

*) אבל בתו"א שבהערה הקודמת מדייק „עלי דוקא". וברוב (כל) המקומות בחסידות הובא מדז"ל ד„ערבים עלי ד"ס כו'", ולא „חביבים כו'" וגם בתו"ח שם: א) אינו לשון מאמר הירושלמי כ"א לשון

אידן נעמען אויף זיך אן גדרים וחומרות וואס שטייען ניט (מפורש) אין תושב"כ, זעט זיך די חביבות, שמחה ותענוג וואס אידן האבן אין קיום רצון העליון[59].

ובעניננו: די שמחה אויף וועלכער ס'איז פאראן א חיוב מפורש בתורה — ד. ה. מ'קען אין דעם אלעמען מחייב זיין ובשווה — ווייזט אז זי איז לויט מעלת האדם וועלכע איז דא אפילו בא א פחות שבאדם: די שמחה יתירה פון שמחת בית השואבה, פארבונדן מיט ניסוך המים, אויף וועלכער ס'איז ניטא קיין חיוב מפורש אין תושב"כ — ווייזט אויף א גרעסערער און טיפערער שמחה; און הקפות וואס איז ניט קיין חיוב, אויך ניט א חיוב דרבנן, נאר בלויז א מנהג — דריקט אויס נאך א טיפערע שמחה, וועלכע קומט מצד אידן, וואס זיי האבן מחדש געווען, איינגעפירט די שמחה[60].

ועד"ז — ויתירה מזה — איז בנוגע לפורים קטן: דאס וואס דער רמ"א ברענגט דעם „להרבות בשמחה" נאר בסגנון ואופן של רמז וסיפור (כפירוש הט"ז), איז ווייל דאס איז אזא דרגא נעלית פון שמחה אויף וועלכער ס'איז ניטא קיין חיוב מפורש אין שו"ע, אפילו ניט אלס מנהג [ע"ד ווי דער מנהג ההקפות דשמע"צ ושמח"ת, וואס שטייט ניט[61] אין שו"ע אבער עכ"פ אין רמ"א וכלשונו[62] „וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה כו' ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורה כו' והכל משום שמחה"] — ווייל א מנהג וואס ברענגט זיך אין רמ"א איז אויך א דין (וחיוב).

וי"ל דהיינו, כנ"ל, ווייל די שמחה פון פורים קטן איז ע"ד ווי די שמחה וואס קומט בגמר ולאחר העבודה, ס'איז לאחרי — און „העכער" — פון עבודה, ובמילא — „העכער" פון איזה אופן של חיוב. די שמחה קומט (ווערט) מצד דעם אידן[63].

[בסגנון אחר קצת: ווען ס'וואלט געווען א ציווי (אדער מנהג) אויף שמחה וואלט דאס גופא געמיינט — שמחה אלס א חלק פון חיוב קיום השו"ע, אין דעם מוז זיין אריינגעמישט אן ענין פון עול ויראה].

וי"ל אז דערפאר איז די שמחה — די הקדמה וואס ברענגט די שמחה לעת"ל, ווי דער מגן אברהם[64] ברענגט אראפ אויף דברי הרמ"א „וטוב לב משתה תמיד" — „בשמחות מצות אלקינו להעמיד"[65] אז ימלא שחוק פינו"[66], און

הירושלמי הנ"ל ד„חביבין ד"ס מד"ת תדע שהרי ר"ט כו'".

59) וראה בארוכה לקו"ש חי"א ע' 87. ובכ"מ.

הבבלי ע"ז (ופרש"י) שם, ורק משנה מ„ערבים" ל„חביבים". ב) בהמשך המאמר שם איתא „ערבים עלי כו'".

61) אף שהביא זה בב"י על אתר: ועושין משתה ושמחה וי"ט לסיומה של תורה (ל' הטור שם) . . ומצאתי עיקרו של מנהג במדרש . . מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה.

62) או"ח סי' תרסט.

63) וראה לקו"ש חי"ט ע' 382 ואילך.

64) סק"ב.

65) ביד אפרים מג' בדברי המג"א „בשמחת מצות. ונזכה בית אלקינו להעמיד".

66) תהלים קכו, ב. וראה ברכות ל, סע"ב: אנא תפילין מנחנא. ולהעיר מהמגילה ויקר אלו תפלין (מגילה טז, ב).

לעת"ל וועט זיין „שמחת עולם על ראשם"[67], וואס מיינט אויך אַ שמחה תמידית ושמחה בפ"ע,

וואס דאס קומט ע"י ההוספה בשמחה בזמן הגלות ובאופן פון מעלין בקודש אויך אין דעם קודש פון „טוב לב משתה תמיד",

ברענגט עס „במהרה בימינו"[68] ממש „שמחת עולם על ראשם".

(משיחות ש"פ תשא, שושן פורים קטן — תשכ"ז; תשד"מ)

---

67) ישעי' לה, י. נא, יא.

68) סיום לשון המג"א שם. ולהעיר מבאר היטב שם: בית תפארתנו במהרה יעמוד וביראה אותו לעבוד. נכון יהי' הר הבית בראש הרים עדי עד. וי"ל שמדגיש ענין היראה כאן — לקשר סופו לתחלת השו"ע, כנ"ל בפנים.